

Sygnatura akt II C 750/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

(...), dnia 22 grudnia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Łodzi II Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: S.S.O. Paweł Filipiak

Protokolant: sekr. sąd Sylwia Lewy

po rozpoznaniu w dniu 11 grudnia 2015 r. w Łodzi

na rozprawie

I. sprawy z powództwa M. S. (1)

przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W.

o zapłatę kwoty 137.000 złotych

1. zasądza od Towarzystwa (...) na rzecz M. S. (1) kwotę 65.000 (sześćdziesiąt pięć tysięcy) złotych tytułem zadośćuczynienia, z ustawowymi odsetkami od kwoty 25.000 (dwadzieścia pięć tysięcy) złotych od dnia 13 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty oraz od kwoty 40.000 (czterdzieści tysięcy) złotych od dnia 31 lipca 2013 roku do dnia zapłaty;
2. zasądza od Towarzystwa (...) na rzecz M. S. (1) kwotę 1.500 (tysiąc pięćset) złotych tytułem odszkodowania, z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty;
3. oddala powództwo w pozostałej części;
4. nie obciąża M. S. (1) obowiązkiem zwrotu kosztów procesu;

I. sprawy z powództwa G. S.

przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W.

o zapłatę kwoty 157.700 złotych

1. zasądza od Towarzystwa (...) na rzecz G. S. kwotę 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych tytułem zadośćuczynienia, z ustawowymi odsetkami od kwoty 25.000 (dwadzieścia pięć tysięcy) złotych 13 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty oraz od kwoty 25.000 (dwadzieścia pięć tysięcy) złotych od dnia 31 lipca 2013 roku do dnia zapłaty;
2. oddala powództwo w pozostałej części;
3. nie obciąża G. S. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu;

I. sprawy z powództwa E. S.

przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W.

o zapłatę kwoty 100.000 złotych

1. zasądza od Towarzystwa (...) na rzecz E. S. kwotę 15.000 (piętnaście tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty;

2. oddala powództwo w pozostałej części;

3. nie obciąża E. S. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu;

I. sprawy z powództwa M. S. (2)

przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W.

o zapłatę kwoty 100.000 złotych

1. zasądza od Towarzystwa (...) na rzecz M. S. (2) kwotę 15.000 (piętnaście tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty;

2. oddala powództwo w pozostałej części;

3. nie obciąża E. S. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu;

I. nie obciąża powodów obowiązkiem zapłaty nieuiszczonych kosztów sądowych;

VI. zasądza od Towarzystwa (...) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 858 (osiemset pięćdziesiąt osiem) złotych tytułem częściowego zwrotu nieuiszczonych kosztów sądowych.

Sygn. akt II C 750/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 6 czerwca 2013 r. M. S. (1) wystąpiła do Sądu Okręgowego w Łodzi przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 137.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2010 r. do dnia zapłaty, tytułem częściowego zadośćuczynienia za krzywdę i częściowego odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej wywołanych śmiercią syna powódki D. S. w wypadku drogowym z 24 lutego 2010 r., wnosząc także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu oraz kosztów zastępstwa adwokackiego według zestawienia złożonego przed zamknięciem rozprawy.

(pozew – k. 2-5)

Pozwem z dnia 6 czerwca 2013 r. E. S. wystąpiła do Sądu Okręgowego w Łodzi przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 100.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2010 r. do dnia zapłaty, tytułem częściowego zadośćuczynienia za śmierć brata D. S., wnosząc także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu oraz kosztów zastępstwa adwokackiego według zestawienia złożonego przed zamknięciem rozprawy.

(pozew – k. 2-4 akt II C 751/13)

Pozwem z dnia 6 czerwca 2013 r. M. S. (2) wystąpił do Sądu Okręgowego w Łodzi przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 100.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2010 r. do dnia zapłaty, tytułem częściowego zadośćuczynienia za śmierć brata D. S., wnosząc także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu oraz kosztów zastępstwa adwokackiego według zestawienia złożonego przed zamknięciem rozprawy.

(pozew – k. 2-4 akt II C 752/13)

Pozwem z dnia 6 czerwca 2013 r. G. S. wystąpił do Sądu Okręgowego w Łodzi przeciwko Towarzystwu (...) z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 157.700 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2010 r. do dnia zapłaty, na którą złożyły się:

a) kwota 125.000 zł tytułem częściowego zadośćuczynienia za krzywdę i częściowego odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej wywołanych śmiercią syna D. S. w wypadku drogowym z dnia 24 lutego 2010 r.;

b) kwota 32.700 zł tytułem odszkodowania za poniesione przez powoda koszty związane z postawieniem nagrobka zmarłemu synowi D. S..

Ponadto, powód wniósł o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kosztów procesu oraz kosztów zastępstwa adwokackiego według zestawienia złożonego przed zamknięciem rozprawy.

(pozew – k. 2-5 akt II C 753/13)

Postanowieniami Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 11 lipca 2013 r. sprawy z powództwa E. S., M. S. (2) oraz G. S. przeciwko Towarzystwu (...) zostały połączone celem ich łącznego rozpoznania ze sprawą z powództwa M. S. (1) przeciwko Towarzystwu (...), prowadzonego pod sygnaturą II C 750/13.

(postanowienia o połączeniu spraw – k. 99 akt II C 751/13, k. 97 akt II C 752/13, k. 98 akt II C 753/13)

W odpowiedzi na pozew z dnia 20 sierpnia 2013 r. Towarzystwo (...) w W. wniosło o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

(odpowieź na pozew – k. 102-109)

W toku rozprawy z 29 października 2015 r. powodowie M. S. (1), G. S., E. S. oraz M. S. (2) wnieśli o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

(protokół rozprawy z 29 października 2015 r. – 00:22:54 - 00:28:06)

Do chwili zamknięcia rozprawy strony pozostały przy stanowiskach procesowych w wyżej opisanym kształcie.

(protokół rozprawy z 11 grudnia 2015 r. – 00:00:38 – 00:01:02; protokół rozprawy z 29 października 2015 r. – 00:22:54 – 00:40:25)

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

D. S. urodził się (...) w Z.. Jego rodzicami są G. S., urodzony (...) oraz M. S. (1) z domu C., urodzona (...) D. S. posiadał dwoje starszego rodzeństwa: siostrę E. S. urodzoną (...) oraz brata G. S. urodzonego (...)

(okoliczności bezsporne; kserokopia aktu zgonu D. S. – k. 7; kserokopie dowodów osobistych – k. 8, 27-28 i 44 akt szkody)

W roku szkolnym 2008/2009 D. S. uczęszczał do pierwszej klasy Gimnazjum nr 4 w Z., realizując program nauczania dostosowany do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół orzekający działający w Poradni (...)w Z.. Uzyskał wówczas promocję do klasy drugiej, z większości przedmiotów uzyskując oceny dobre lub dostateczne, zaś z zachowania ocenę dobrą. Podczas edukacji szkolnej D. S. nie sprawiał problemów wychowawczych, nie był wulgarny, jednak często opuszczał zajęcia, wagarował. D. S. był postrzegany przez nauczycieli jako osoba niechęca się uczyć, lecz wyrażająca wolę podjęcia pracy i rozpoczęcia dorosłego życia. Kontakt ze szkołą syna utrzymywała M. S. (1) – przychodziła na zebrania, pozostawała w kontakcie telefonicznym z wychowawczynią dziecka. M. S. (1) była informowana o nieobecnościach syna oraz o tym, iż grozi mu z tego powodu nieklasyfikowanie. Matka D. S. tłumaczyła nauczycielom jego nieobecności w szkole chorobą albo tym, iż syn nie chciał przyjść na lekcje. D. S. był lubiany przez rówieśników, nie miał wrogów ani nie wszczywał konfliktów.

(przesłuchanie powódki M. S. (1) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:02:57-00:18:30 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:14:31 – 00:15:39; kserokopia świadectwa szkolnego – k. 75 akt szkody; zeznania I. K. na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:05:17 – 00:14:03; zeznania M. D. na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. –

00:19:31 – 00:20:43; przesłuchanie powoda G. S. na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:15:39 – 00:22:23; zeznania M. S. (3) na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:20:53 – 00:24:25)

Zgodnie z obowiązującym w Polsce modelem kształcenia szkolnego, w części roku szkolnego przypadającej w nowym roku kalendarzowym uczeń drugiej klasy gimnazjum jest rocznikowo w wieku lat piętnastu.

(okoliczność znana powszechnie)

D. S. mieszkał wraz z rodzicami, rodzeństwem oraz babką ojczyzną w domu przy ul. (...) w Z.. Wymienieni spędzali razem święta i uroczystości rodzinne. D. S. utrzymywał z rodzicami poprawne relacje, pomagał im w prowadzeniu gospodarstwa domowego, wykonując takie czynności jak sprzątanie, gotowanie czy robienie zakupów. Przez domowników był postrzegany jako osoba uczynna. Relacje D. S. z rodzeństwem były dobre, wymienieni dobrze się dogadywali, często spędzali razem wieczory. Gdy D. S. prosił o pomoc swojego brata M. S. (2) zawsze mógł z nim porozmawiać. Zdarzało się, iż D. S. pomagał swej siostrze E. S. w opiece nad jej synem M., wychodził z nim na spacer. Ówczesna partnerka D. S. została chrześną dziecka E. S.. D. S. interesował się motoryzacją, w przyszłości zamierzał zostać mechanikiem samochodowym bądź kierowcą zawodowym. Zdarzało się, że w okresie wakacyjnym D. S. dorabiał pracując w warsztacie samochodowym.

(zeznania F. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:50:45 – 00:55:00; zeznania M. D. na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:14:18 – 00:19:31; zeznania M. S. (3) na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:20:53 – 00:24:25; przesłuchanie powódki M. S. (1) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:02:57-00:18:30 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:14:31 – 00:15:39; przesłuchanie powoda G. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:22:36 – 00:33:09 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:15:39 – 00:22:23; przesłuchanie powódki E. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:34:47 – 00:43:46 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:22:23 – 00:24:24; przesłuchanie powoda M. S. (2) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:45:25 – 00:48:29 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:24:24 – 00:28:06; kserokopia skróconego aktu urodzenia M. R. – k. 96 akt II C 751/13)

Wieczorem w dniu 23 lutego 2010 r. D. S. spotkał się w swoim domu z kolegą D. M.. Zapytał wówczas matkę, czy może pojechać do D. M., aby pograć na komputerze i zostać u niego na noc. M. S. (1) wyraziła zgodę na prośbę syna ze względu na to, iż były wówczas ferie. Około godziny 19.00 – 20.00 D. S. wyjechał z domu wraz z D. M. samochodem V. (...) o nr. rej. (...) należącym do tego ostatniego.

(przesłuchanie powódki M. S. (1) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:02:57-00:18:30 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:14:31 – 00:15:39)

D. M. nie posiadał uprawnień do kierowania pojazdami mechanicznymi w postaci samochodów osobowych do 3,5 tony (prawo jazdy kat. B).

(okoliczność bezsporna; zeznania A. M. na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:25:28 – 00:32:58)

W godzinach nocnych z 23 na 24 lutego 2010 r., D. S. poruszał się jako pasażer samochodem prowadzonym przez D. M. wraz z bratem tego ostatniego A. M.. Około godziny 3:48 wymienieni znajdowali się na ul. (...), jadąc w kierunku ul. (...). Jadący tą samą ulicą funkcjonariusze Policji wydali wówczas D. M. polecenie zatrzymania się w celu wykonania kontroli. D. M. nie zastosował się do wydanych sygnałów i chcąc uniknąć kontroli drogowej zwiększył prędkość, po czym skręcił w lewo w ul. (...) jadąc w kierunku ul. (...). Na wysokości posesji nr (...) D. M. utracił panowanie nad samochodem i uderzył przodem pojazdu w słup latarni oświetlenia ulicznego.

(okoliczności bezsporne; postanowienie o umorzeniu śledztwa – k. 268-273)

W wyniku wypadku D. S. doznał obrażeń głowy, klatki piersiowej i kończyn dolnych, będących następstwem masywnego urazu tępego. Bezpośrednio po wypadku został przewieziony do szpitala im. K. w Ł., lecz pomimo

podjętych czynności ratowniczych D. S. zmarł w dniu 24 lutego 2010 r. o godzinie 8:55. Przyczyną zgonu D. S. mogło być zarówno pourazowe uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego, jak i wstrząs pourazowy i krwotoczny.

(okoliczności bezsporne; opinia biegłego z zakresu medycyny sądowej i protokół sekcji zwłok – k. 223-226 akt 1 Ds 297/10; kserokopia aktu zgonu – k.7; notatka urzędowa – k. 31-32)

Badanie krwi D. S. na obecność środków działających podobnie do alkoholu wykazało obecność amfetaminy i benzodiazepin w stężeniach powyżej 100 ng/ml.

(okoliczność bezsporna; opinia biegłego z zakresu medycyny sądowej i sprawozdanie z badań krwi – k. 226-227 odwrót akt 1 Ds 297/10)

Kierujący samochodem V. (...) D. M. zmarł w szpitalu im. K. w dniu 8 marca 2010 r. Przeprowadzone badania krwi wykazały, iż w chwili wypadku D. M. był trzeźwy, w jego organizmie nie wykryto także śladów środków odurzających lub substancji psychotropowych. Drugi pasażer A. M. w wyniku wypadku doznał naruszenia narządów ciała na czas poniżej 7 dni.

(okoliczności bezsporne; postanowienie o umorzeniu śledztwa – k. 269-272 akt 1 Ds 297/10; opinia lekarska – k. 249 akt 1 Ds 297/10; informacja ze szpitala – k. 143 akt 1 Ds 297/10; sprawozdania z badań krwi – k. 218-219 akt 1 Ds 297/10)

Prokuratura Rejonowa Ł. prowadziła śledztwo w sprawie wypadku drogowego, w którym poniósł śmierć D. S. pod sygnaturą 1 Ds 297/10. W toku śledztwa ustalono, iż sprawcą powyższego wypadku był D. M., który naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym i nie zachował szczególnej ostrożności podczas jazdy samochodem, poruszając się z nadmierną prędkością, co doprowadziło do utraty panowania nad pojazdem, a w konsekwencji do uderzenia w latarnię. Postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2010 r. Prokurator Rejonowy Ł. umorzył śledztwo w wyżej wymienionej sprawie z powodu śmierci osoby podejrzanej, to jest D. M..

(okoliczności bezsporne; postanowienie o umorzeniu śledztwa – k. 268-272 akt 1 Ds 297/10)

Sprawca wypadku, w którym śmierć poniósł D. S., w dniu zdarzenia korzystał z ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej na mocy umowy ubezpieczenia zawartej z pozwanym Towarzystwem (...) na okres od 2 czerwca 2009 r. do 1 czerwca 2010 r.

(okoliczność bezsporna; potwierdzenie polisy – k. 3 akt szkody; odpowiedź na pozew – k. 104)

D. S. został pochowany na cmentarzu komunalnym w Z. w dniu 2 marca 2010 r. Łączny koszt pogrzebu opiewał na 5.834 zł i został pokryty przez M. S. (1) w kwocie 5.290 zł oraz przez G. S. w kwocie 544 zł.

(okoliczności bezsporne; faktury VAT i rachunki – k. 23-26 akt szkody)

W listopadzie 2010 r. rodzice D. S. wystawili na grobie zmarłego syna nagrobek pojedynczy wykonany w całości z granitu o nazwie K. (...), złożony z płyt o grubości 5 cm, wraz z tablicą oraz literami, krzyżem i wizerunkiem Madonny wykonanymi z brązu oraz fotografią zmarłego w ramce prostokątnej. Na pokrywie została umieszczona podstawka pod lampiony z granitu czarnego oraz tablica z granitu czarnego z wygrawerowanym wizerunkiem zmarłego, samochodem i stosownym epitafium. Obok grobu umieszczono rzeźbę z granitu jasnego przedstawiającą klęczącego anioła o wymiarach 60 cm x 90 cm na 110 cm wysokości. Przed nagrobkiem wbudowano ławkę wykonaną z granitu czarnego. Nagrobek został okolony słupkami z granitu czarnego połączonymi łańcuszkiem, zaś nawierzchnia obok nagrobka wyłożona jest kostką betonową na powierzchni okolonej słupkami. Łączny koszt nagrobka wystawionego D. S. wraz ze wszystkimi elementami dodatkowymi wyniósł 42.700 zł. Powyższa należność została uregulowana przez G. S. z pieniędzy wypłaconych przez pozwanego ubezpieczyciela na rzecz powoda oraz jego małżonki tytułem zadośćuczynień za śmierć D. S..

(okoliczności bezsporne; opinia biegłego ds. wyceny ruchomości – k. 354; zdjęcia nagrobka – k. 86-88 akt szkody, k. 27, 356-357; faktura VAT – k. 85 akt szkody, kserokopia faktury - k. 28; przesłuchanie powoda G. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:33:09 – 00:34:47 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:15:39 – 00:22:23)

Ceny nagrobków wykonanych z granitu K. G. znajdują się w przedziale cen średnich wyższych dla najczęściej zamawianych nagrobków pojedynczych włącznie z montażem na cmentarzu pobliskim względem zakładu kamieniarskiego. Średnia cena nagrobka pojedynczego o wymiarach standardowych 90 cm x 190 cm, wykonanego z powyższego materiału, z wykutymi ręcznie napisami i wizerunkami, z fotografią w ramce wraz z montażem na pobliskim cmentarzu i wykonaniem fundamentu wynosi 7.350 zł. Maksymalna cena takiego nagrobka w aglomeracji (...) wynosi 9.400 zł, zaś minimalna 6.600 zł.

(opinia biegłego z zakresu wyceny ruchomości – k. 354-355, 358-359; uzupełniająca ustna opinia biegłego z zakresu wyceny ruchomości na rozprawie z 8 września 2015 r. – 00:02:20 – 00:14:09)

Zamówione przez powodów elementy dodatkowe względem opisanych wcześniej standardowych nagrobków podniosły koszt nagrobka D. S. o następujące wartości:

- a) litery z mosiądzu – 750 zł;
- b) wizerunek Madonny z Dzieciątkiem – 500 zł;
- c) krzyż z brązu i mosiądzu – 300 zł;
- d) montaż powyższych elementów – 2.500 zł;
- e) ławka z granitu, podstawka, kostka granitowa, słupki z granitu czarnego na zakolu oraz książka z wizerunkiem zmarłego i epitafium – 4.000 zł;
- f) rzeźba anioła – 17.500 – 18.000 zł.

Zlecone przez powodów dodatkowe poprawki prac kamieniarskich kosztowały około 7.000 zł.

(uzupełniająca ustna opinia biegłego z zakresu wyceny ruchomości na rozprawie z 8 września 2015 r. – 00:02:20 – 00:14:09)

Na kilka lat przed śmiercią syna M. S. (1) pracowała zawodowo jako pracownik fizyczny w przedsiębiorstwach (...) SA (grudzień 1995 r. – marzec 1996 r.) oraz PPHU (...) (od czerwca 1998 r.) Z tytułu pracy świadczonej na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony na rzecz przedsiębiorstwa (...) powódka otrzymywała od 1 stycznia 2000 r. wynagrodzenie w kwocie 670 zł brutto. Bezpośrednio przed śmiercią syna powódka była zatrudniona przy produkcji spożywczej, uzyskując w roku 2009 dochód w wysokości 8.883,26 zł (przed opodatkowaniem).

(umowy o pracę – k.18-21; świadectwo pracy – k. 23; przesłuchanie powódki M. S. (1) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:02:57-00:18:30 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:14:31 – 00:15:39; deklaracje podatkowe PIT – k. 306)

M. S. (1) leczyła się psychiatrycznie z powodu depresji jeszcze przed śmiercią syna. W maju 2009 r. powódka była hospitalizowana w Instytucie Medycyny Pracy w Ł. z powodu podjętej próby samobójczej (zatrucie lekami). Bezpośrednią przyczyną powyższej próby były kłopoty rodzinne w postaci konfliktów z mężem oraz fakt osadzenia starszego syna powódki M. S. (2) w zakładzie karnym. Po powyższym incydencie, w czerwcu 2009 r. M. S. (1) podjęła leczenie w (...) w Ż. Wykonane wówczas badania ujawniły u powódki obecność reakcji depresyjnej uwarunkowanej sytuacyjnie i osobowościowo. Powódka została poddana terapii farmakologicznej, wskutek której w październiku i grudniu 2009 r. oraz w lutym 2010 r. zanotowano poprawę jej stanu zdrowia.

(uzupełniająca pisemna opinia biegłego psychiatry – k. 335-336; dokumentacja medyczna – k. 263-265, 281-282)

Po stracie syna, powódka M. S. (1) naprzemiennie przebywała w domu i jeździła na cmentarz, aby odwiedzić grób D. S., często płakała. Na nagrobku syna powódka wraz z mężem składała kwiaty oraz zapalała znicze. W okresie żałoby po D. S. zdarzyło się, iż M. S. (1) zachowywała się nadpobudliwie, krzyczała, uspokoiła się dopiero po podaniu zastrzyku przez ratownika medycznego.

(przesłuchanie powódki M. S. (1) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:02:57-00:18:30 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:14:31 – 00:15:39; przesłuchanie powódki E. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:34:47 – 00:43:46 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:22:23 – 00:24:24; zeznania M. D. na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:15:56 – 00:19:31)

Fakt śmierci najmłodszego syna spowodował znaczne pogorszenie stanu psychicznego M. S. (1), wobec czego w marcu 2010 r. zwiększono liczbę stosowanych leków, prowadzono rozmowy wspierające, powódka została skontaktowana z grupą wsparcia dla rodzin w żałobie. W styczniu 2012 r., ze względu na nasilenie zaburzeń, zmieniono rozpoznanie na umiarkowany epizod depresji. W lipcu 2012 r. zaobserwowano u powódki myśli rezygnacyjne, później samobójcze, jednak były one wówczas związane z kolejnym pobytem M. S. (2) w zakładzie karnym. Zaburzenia depresyjne związane z traumą po śmierci D. S. utrzymywały się u M. S. (1) przez dość długi okres czasu, co sprawia, że można uznać je za formę żałoby powikłanej. Zakres cierpień powódki związanych ze zgonem syna był ogromny. Występujące wcześniej u M. S. (1) dysfunkcje psychiczne nie nakładały się na przeżycia związane ze stratą syna, albowiem na skutek podjętego leczenia uległy one regresowi jeszcze przed datą wypadku. Wzmiankowane wyżej zaburzenia psychiczne związane ze śmiercią D. S. spowodowały u powódki długotrwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości sześciu procent. Rokowania odnośnie pełnego powrotu do zdrowia przez powódkę są wątpliwe, ponieważ długotrwałe leczenie nie przyniosło do tej pory oczekiwanych skutków. U M. S. (1) będą utrzymywać się wahania nastroju, zwłaszcza w sytuacjach przypominających powódkę o nieżyjącym synu. Aktualny stan zdrowia M. S. (1) uzasadnia kontynuowanie przez nią leczenia psychiatrycznego.

(pisemna uzupełniająca opinia biegłego psychiatry – k. 335-338; ustna opinia uzupełniająca biegłego psychiatry na rozprawie z 29 października 2015 r. – 00:03:23 – 00:14:01; opinia biegłego z zakresu psychologii – k. 174-175, k. 195, 199; dokumentacja medyczna – k. 25, 266-280, 286-289, 292-305; recepty – k. 24,26)

Miesięczny koszt leków stosowanych przez M. S. (1) w rocznym okresie po śmierci syna mieścił się w przedziale 50-60 zł.

(pisemna uzupełniająca opinia biegłego psychiatry – k. 338)

Orzeczeniami (...) w Powiecie (...) z 21 października 2011 r. i 14 listopada 2014 r. M. S. (1) została uznana za osobę niepełnosprawną od dnia 4 sierpnia 2011 r. do 30 listopada 2016 r., mogącą podjąć zatrudnienie w warunkach pracy chronionej. Przyczyną powyższych orzeczeń była choroba psychiczna M. S. (1) w postaci depresji, pozostająca w związku z epizodem depresyjnym związanym z reakcją żałoby oraz z kolejnym osadzeniem syna powódki M. S. (2) w zakładzie karnym.

(orzeczenia o niepełnosprawności – k. 284-285; ustna uzupełniająca opinia biegłego psychiatry na rozprawie z 29 października 2015 r. – 00:12:25 – 00:14:01)

Obecnie, ze względu na orzeczoną niepełnosprawność, M. S. (1) nie pracuje zarobkowo, utrzymując się z renty z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w wysokości 482,75 zł netto miesięcznie (od 1 maja 2013 r.). W roku 2010 M. S. (1) osiągnęła dochód w wysokości 14.735 zł (z czego 4089,21 zł z tytułu wynagrodzeń za pracę oraz zasiłków), natomiast w roku 2011 powódka uzyskiwała dochód w wysokości 12.935,40 zł, z czego 10.312,20 zł z tytułu wypłacanej renty.

(decyzje ZUS – k. 14, 17; potwierdzenie wypłaty renty – k. 34 akt II C 752/13; deklaracje podatku PIT – k. 306)

Przeciwko M. S. (1) prowadzone są obecnie egzekucje komornicze na podstawie tytułów wykonawczych obejmujących tytuły egzekucyjne wystawione przeciwko powódce w latach 2011-2013. Aktualnymi, egzekwującymi wierzycielami M. S. (1) są:

- a) (...) im. (...) z siedzibą w G. na kwotę kapitału 32.628,12 zł wraz z naliczonymi od niej odsetkami;
- b) (...) z siedzibą w W. na kwotę kapitału 1.546,34 zł wraz z naliczonymi od niej odsetkami;
- c) (...) z siedzibą w G. na kwotę kapitału 6.991,05 zł wraz z naliczonymi od niej odsetkami.

(dokumenty z postępowań egzekucyjnych – k. 44-49, 54-57, 60-63, 68-85)

Wierzytelność przysługująca funduszowi (...) 1 wynika z dwóch umów pożyczek, które M. S. (1) zaciągnęła w roku 2004.

(nakaz zapłaty – k. 60-61; uzasadnienie pozwu VI Nc-e (...) – k. 63)

W okresie od 10 grudnia 2008 r. do 8 września 2010 r. G. S. był zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy w Z. jako bezrobotny bez prawa do zasiłku. W roku 2009 G. S. nie osiągnął żadnego dochodu. W latach 70. G. S. był karany sądownie za przestępstwo.

(zaświadczenie z urzędu pracy – k. 73 akt szkody; deklaracje podatku PIT – k. 306; przesłuchanie powoda G. S. na rozprawie z 29 października 2015 r. – 00:22:13 – 00:22:54)

Reagując na śmierć dziecka, G. S. początkowo zaczął nadużywać alkoholu, aby zasnąć i nie myśleć o wypadku. Często chodził na cmentarz, nawet w godzinach nocnych czy podczas deszczu, spędzając tam większość swojego czasu. Powód zajmował się nagrobkiem syna, ponieważ z przyczyn natury emocjonalnej M. S. (1) nie była w stanie tego uczynić. Po stracie syna G. S. nie szukał pomocy psychologicznej czy psychiatrycznej, ponieważ wychodził z założenia, że nikt go nie zrozumie. Obecnie powód odwiedza grób syna 2-3 razy w tygodniu, składa na nim kwiaty i zapala znicze.

(przesłuchanie powódki M. S. (1) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:02:57-00:18:30 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:14:31 – 00:15:39; przesłuchanie powódki E. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:34:47 – 00:43:46 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:22:23 – 00:24:24; przesłuchanie powoda G. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:22:36 – 00:33:09 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:15:39 – 00:22:23; zeznania M. S. (3) na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:20:53 – 00:24:25; zeznania M. D. na rozprawie z 7 stycznia 2014 r. – 00:15:56 – 00:19:31; zeznania F. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:50:45 – 00:55:00)

Przeżycia związane ze śmiercią syna spowodowały u G. S. wzmożone reakcje neurotyczne, a także, bezpośrednio po śmierci D. S., tendencje do nadużywania alkoholu. Z powodu zgonu dziecka powód przeżywał ogromne cierpienia psychiczne, jednak jego żałoba miała charakter typowy, niepowikłany. Strata syna nie spowodowała istotnych zmian w funkcjach życiowych G. S.. Powód nie korzystał z pomocy psychiatrycznej, zaś rokowania na przyszłość co do powrotu przez niego do zdrowia są pomyślne. Obecnie G. S. posiada wyrównany nastrój, stabilny afekt oraz zachowany krytycyzm. Zachowania i wypowiedzi powoda nie zdradzają objawów psychotycznych.

(opinia biegłego z zakresu psychologii – k. 216-217; opinia biegłego psychiatry – k. 195-196, 199)

Aktualnie G. S. nie pracuje, utrzymuje się z okresowych zasiłków z MOPS w wysokości po około 100 zł, niekiedy 200-300 zł. W roku 2011 G. S. nie wykazał żadnego dochodu.

(przesłuchanie powoda G. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:22:36 – 00:33:09 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:15:39 – 00:22:23; zaświadczenie z urzędu pracy w Z. – k. 93 akt II C 753/13; deklaracja podatkowa PIT – k. 306; decyzja o przyznaniu zasiłku celowego – k. 16)

Przeciwko G. S. prowadzone są obecnie egzekucje komornicze na podstawie tytułów wykonawczych obejmujących tytuły egzekucyjne wystawione przeciwko powodowi w latach 2010-2011. Aktualnymi, egzekwującymi wierzycielami G. S. są:

- a) (...) im. (...) z siedzibą w G. na kwotę kapitału 11.481,22 zł wraz z naliczonymi od niej odsetkami;
- b) (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na kwotę kapitału 7.698,31 zł wraz z naliczonymi od niej odsetkami;

(dokumenty z postępowań egzekucyjnych – k. 36-43, 50-53, 58-59, 64-67, 88-89)

Wystawiony przeciwko G. S. tytuł egzekucyjny w postaci nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Brzezinach z dnia 21 czerwca 2010 r. sygn. akt I Nc 456/10, opiewający na kwotę kapitału 10.833,86 zł, obejmuje wierzytelność powstałą przed dniem śmierci D. S..

(domniemanie faktyczne przyjęte na podstawie dokumentów z postępowań egzekucyjnych – k. 38-41, 58-59, 88-89)

W dacie śmierci brata, E. S. korzystała z urlopu macierzyńskiego, opiekując się swoim synem M. R.. Wcześniej powódka pracowała jako pracownik produkcji w firmie (...) w S..

(przesłuchanie powódki E. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:34:47 – 00:43:46 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:22:23 – 00:24:24)

Po śmierci D. S. jego siostra schudła, nie mogła jeść ani spać. Powódka starała się jednak przezwyciężyć przeciwności, aby móc opiekować się swoim dzieckiem, a także wesprzeć rodziców, również przez pomoc w utrzymaniu domu (gotowanie).

(przesłuchanie powódki E. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:34:47 – 00:43:46 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:22:23 – 00:24:24)

W związku ze śmiercią brata E. S. przeżyła typowe reakcje emocjonalne, określane mianem „reakcji żałoby”. Powódka w chwili śmierci brata miała pod opieką półrocznego syna, co pozytywnie wpłynęło na jej procesy adaptacyjne po stracie D. S.. W początkowym okresie po śmierci D. S. u powódki występowały wahania nastroju oraz tendencje do płaczu w sytuacjach, które przypominały jej brata. Żałoba przeżywana przez powódkę miała charakter typowy, niepowikłany. Rozmiar cierpienia psychicznego E. S. był duży, jednakże procesy adaptacyjne przebiegały prawidłowo i fakt śmierci D. S. pozostał bez większego wpływu na funkcjonowanie życiowe powódki. E. S. nie korzystała z konsultacji psychiatrycznej bądź psychologicznej, jedynie przez pewien czas zażywała ziołowe leki na uspokojenie. Obecnie powódka nie wymaga leczenia psychiatrycznego lub psychologicznego – posiada wyrównany nastrój, afekt stabilny i adekwatnie modulowany, napęd psychoruchowy w normie, zachowany krytycyzm, brak objawów psychotycznych. Powódka wyprowadziła się od rodziców pod koniec roku 2011, wtedy również powróciła do pracy.

(opinia biegłego z zakresu psychologii – k. 214-215; opinia biegłego psychiatry – k. 196-199; przesłuchanie powódki E. S. na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:34:47 – 00:43:46 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:22:23 – 00:24:24)

Powód M. S. (2) w chwili śmierci brata pracował dorywczo. Wcześniej, w latach 2005-2008 r. był osadzony w Zakładzie Karnym w P., gdzie odbywał karę pozbawienia wolności. Podczas osadzenia w latach 2007-2008 powód leczył się psychiatrycznie z powodu zaburzeń depresyjnych. W roku 2009 M. S. (2) podjął terapię w (...) w Ł.. Po zgonie D. S., a to w okresie od czerwca 2010 r. do czerwca 2013 r., powód M. S. (2) ponownie odbywał karę pozbawienia wolności w zakładach karnych w Ł. i w Ł. za przestępstwo związane z obrotem narkotykami. W czasie osadzenia w zakładzie karnym w Ł. w roku 2010 powód ponownie podjął leczenie psychiatryczne z powodu zaburzeń depresyjnych, natomiast w roku 2011 uczestniczył w terapii odwykowej od środków psychoaktywnych na terenie Zakładu Karnego w Ł..

(przesłuchanie powoda M. S. (2) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:45:25 – 00:48:29 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:24:24 – 00:28:06; opinia biegłego psychiatry – k. 197)

Tragiczna śmierć brata wpłynęła negatywnie na powoda M. S. (2). Wymieniony odczuwał krzywdę z powodu braku D. S..

(przesłuchanie powoda M. S. (2) na rozprawie z 5 listopada 2013 r. – 00:45:25 – 00:48:29 w zw. z przesłuchaniem na rozprawie z 19 grudnia 2014 r. – 00:24:24 – 00:28:06)

Śmierć D. S. spowodowała u M. S. (2) reakcje emocjonalne adekwatne do straty. M. S. (2) odczuwa krzywdę, doszukuje się winnych wśród osób biorących udział w wypadku, w tym policjantów. Rozmiar cierpienia powoda związanych ze śmiercią brata jest duży, jednak przeżywana żałoba ma charakter typowy, niepowikłany. Reakcja żałoby powoda była poprzedzona stwierdzonymi wcześniej i leczonymi zaburzeniami depresyjnymi., które niejako nawarstwiły się na samą żałobę. Jako, że jeszcze przed śmiercią brata M. S. (2) znajdował się w trudnej sytuacji życiowej trudno dokładnie określić, w jakim stopniu śmierć D. S. miała wpływ na jego stan psychiczny. Powód posiada zmiany w strukturze osobowości, ale pozostają one bez związku ze stratą brata. Śmierć D. S. nie wpłynęła w sposób istotny na funkcje życiowe powoda. M. S. (2) korzystał z pomocy psychiatrycznej podczas pobytu w zakładzie karnym, lecz powyższą okoliczność trudno powiązać jednoznacznie ze zgonem D. S.. Aktualnie powód nie potrzebuje tego rodzaju leczenia – jego nastrój jest wyrównany, afekt stabilny, napęd psychoruchowy utrzymuje się w normie, powód swym zachowaniem lub wypowiedziami nie zdradza objawów psychotycznych.

(opinia biegłego z zakresu psychologii – k. 218-219; opinia biegłego psychiatry – k. 197-199)

Po opuszczeniu zakładu karnego w czerwcu 2013 r., M. S. (2) podjął pracę jako robotnik budowlany.

(opinia biegłego psychiatry – k. 197)

Pismem z dnia 28 czerwca 2010 r. M. S. (1) oraz G. S. wezwali Towarzystwo (...) do zapłaty na rzecz każdego z powodów kwot po 40.000 zł tytułem odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia się ich sytuacji życiowej na skutek śmierci D. S. oraz kwot po 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia. Dodatkowo, powodowie wystąpili do pozwanego ubezpieczyciela o zapłatę kwoty 5.834,00 zł tytułem zwrotu kosztów pogrzebu D. S..

(okoliczności bezsporne; zgłoszenie szkody – k. 39-41 akt szkody)

Pismem z dnia 28 czerwca 2010 r. E. S. wezwała Towarzystwo (...) do zapłaty na swoją rzecz kwoty 45.000 zł tytułem zadośćuczynienia za śmierć D. S..

(okoliczność bezsporna; zgłoszenie szkody – k. 54-55 akt szkody)

Pismem z dnia 28 czerwca 2010 r. M. S. (2) wezwał Towarzystwo (...) do zapłaty na swoją rzecz kwoty 45.000 zł tytułem zadośćuczynienia za śmierć D. S..

(okoliczność bezsporna; zgłoszenie szkody – k. 18-19 akt szkody)

Pozwane Towarzystwo (...) uznało co do zasady swoją odpowiedzialność wobec M. S. (1), G. S., E. S. i M. S. (2) za skutek wypadku komunikacyjnego z 24 lutego 2010 r. w postaci śmierci D. S.. W toku postępowania likwidacyjnego ubezpieczyciel przyznał i wypłacił powodom w dniu 13 sierpnia 2010 r. następujące kwoty:

a) na rzecz M. S. (1) kwotę 25.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwotę 5.290,00 zł tytułem zwrotu kosztów pogrzebu;

b) na rzecz G. S. kwotę 25.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwotę 544,00 zł tytułem zwrotu kosztów pogrzebu;

c) na rzecz E. S. kwotę 15.000 zł tytułem zadośćuczynienia;

d) na rzecz G. S. kwotę 15.000 zł tytułem zadośćuczynienia

(okoliczności bezsporne; stanowisko pozwanego z 13 sierpnia 2010 r. – k. 62-63 akt szkody)

Pismem z dnia 21 marca 2011 r. G. S. wystąpił do pozwanego Towarzystwa (...) o zapłatę kwoty 42.700,00 zł tytułem zwrotu kosztów nagrobka wystawionego D. S..

(okoliczność bezsporna; wezwanie do zapłaty należności na nagrobek – k. 90 akt szkody)

Ustosunkowując się do powyższego żądania, w dniu 11 maja 2011 r. pozwany przyznał G. S. z tytułu kosztów wystawienia nagrobka odszkodowanie w kwocie 10.000 zł.

(okoliczność bezsporna; stanowisko ubezpieczyciela – k. 92 akt szkody)

Przedstawione powyżej ustalenia faktyczne zostały dokonane w oparciu o bezsporne twierdzenia stron oraz dowody z zeznań świadków F. S., I. K., M. D., M. S. (3) i A. M., dowody z opinii biegłych z zakresu psychologii, psychiatrii oraz wyceny ruchomości, dowody z przesłuchania powodów M. S. (1), G. S., E. S. i M. S. (2), a także zgromadzony w sprawie obszerny materiał dowodowy.

W przekonaniu sądu, wywody zawarte w opiniach biegłych cechują się spójnością i komunikatywnością, zaś zaprezentowane przez biegłych wnioski jawią się jako logiczne. Zgłaszane przez strony wątpliwości odnoszące się do opinii biegłych z zakresu psychiatrii oraz wyceny ruchomości zostały przekonująco i kompleksowo wyjaśnione przez biegłych w złożonych ustnie bądź pisemnie opiniach uzupełniających.

Sąd odmówił waloru wiarygodności dowodowi z przesłuchania G. S. co do tego, iż przed wypadkiem syna pracował zawodowo, albowiem z zaświadczenia z Powiatowego Urzędu Pracy w Z. wynika, iż w okresie od 10 grudnia 2008 r. co najmniej do 8 września 2010 r. powód był zarejestrowany jako osoba bezrobotna bez prawa do zasiłku.

Za niewiarygodny należało uznać także dowód z przesłuchania powódki M. S. (1) co do tego, iż przed śmiercią syna nie leczyla się psychiatrycznie, ponieważ powyższa okoliczność pozostaje w sprzeczności ze zgromadzoną w sprawie dokumentacją medyczną oraz opinią biegłego psychiatry z których wynika, iż powódka podjęła leczenie psychiatryczne od czerwca 2009 r.

Niewiarygodne okazały się zeznania F. S. co do tego, że „sytuacja finansowa w rodzinie zmieniła się po śmierci D. S., zaczęły się choroby i szpitale”, albowiem ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż jeszcze przed wypadkiem z dnia 24 lutego 2010 r. G. S. nie pracował, M. S. (1) leczyla się psychiatrycznie, zaś istotnym źródłem uzyskiwania przez wymienionych środków finansowych na utrzymanie były pożyczki gotówkowe uzyskiwane w bankach bądź (...)-ach.

Sąd pominął dowody z zeznań świadków M. W., J. S., T. K., T. B. oraz G. T., albowiem świadkowie ci nie posiadali wiedzy dotyczącej okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

W odniesieniu do wiarygodności przysługującej (...) im. (...) przeciwko G. S., a objętej nakazem zapłaty I Nc 456/10 możliwe było przyjęcie domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.), iż należność ta powstała przed śmiercią D. S.. Doświadczenie życiowe wskazuje, iż pomiędzy zaciągnięciem pożyczki a wydaniem nakazu zapłaty występuje stosunkowo odległa cezura czasowa, warunkowana chwilą zaistnienia takich zdarzeń jak zaprzestanie spłaty zobowiązania przez dłużnika, wypowiedzenie umowy pożyczki, przedsądowe wezwanie do zapłaty oraz wniesienie pozwu. Pomiedzy wspomnianymi czynnościami musi z natury rzeczy upłynąć odpowiedni czas, wynikający z wyznaczonych terminów na ustosunkowanie się do stanowiska przez drugą stronę oraz z procedury doręczeń pism. W świetle powyższego, w ocenie sądu nie jest możliwe, aby nakaz zapłaty wydany w dniu 21 czerwca 2010 r. obejmował wiarygodność powstałą przed 24 lutego 2010 r.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwa rozpoznawane w niniejszej sprawie okazały się częściowo zasadne.

Odpowiedzialność pozwanego Towarzystwa (...) za skutki wypadku komunikacyjnego z 24 lutego 2010 r., w którym śmierć poniósł D. S. nie stanowiła pomiędzy stronami przedmiotu sporu. Podstawę odpowiedzialności ubezpieczyciela za zaistniałą szkodę stanowi umowa obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, wiążąca pozwanego w dacie wypadku z 24 lutego 2010 r. (art. 822 k.c. oraz art. 34 i 35 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. z 2013 r. poz. 392 j.t.). Zakres odpowiedzialności ubezpieczyciela na mocy zawartej umowy OC jest tożsamy z zakresem odpowiedzialności samego sprawcy wypadku, odpowiadającego w niniejszej sprawie zgodnie z art. 436 § 2 zd. 2 k.c. w zw. z art. 415 k.c. na zasadzie winy, albowiem D. S. korzystał z wykonywanego przez D. M. przewozu z grzeczności (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 stycznia 1978 r. sygn. akt II CR 487/77).

O tym, że poszkodowany w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia obowiązkowego odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczeń bezpośrednio od zakładu ubezpieczeń przesądza treść art. 19 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.

Przed przystąpieniem do szczegółowych rozważań dotyczących roszczeń zgłoszonych przez powodów, należy pokrótce odnieść się do podniesionego przez pozwanego zarzutu przyczynienia się D. S. do powstania szkody poprzez na wyrażenie zgody na poruszanie się samochodem prowadzonym przez osobę nieposiadającą ku temu stosownych uprawnień (art. 362 k.c.). Wymaga wskazania, że aby przypisać poszkodowanemu przyczynienie się do powstania szkody należy wykazać, iż jego obiektywnie i subiektywnie naganne zachowanie pozostawało w normalnym, adekwatnym związku przyczynowym z zaistniałą szkodą w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 7 grudnia 1964 r. sygn. akt I CR 218/64, uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z 20 września 1975 r. sygn. akt III CZP 8/75). W przekonaniu sądu, w przedmiotowej sprawie powyższa zależność nie wystąpiła. Wymaga bowiem podkreślenia, iż zasadniczą przyczyną wypadku było podjęcie przez D. M. ucieczki przez funkcjonariuszami Policji, podczas której w wyniku niedostosowania prędkości do warunków panujących na drodze kierowca utracił panowanie nad pojazdem, doprowadzając do uderzenia w latarnię. Dlatego też uprawniony jest wniosek, iż do powyższego zdarzenia doszłoby zapewne również wówczas, gdyby D. M. posiadał uprawnienia do kierowania samochodem. Przeprowadzony test warunku sine qua non doprowadził zatem do ustalenia, iż nieposiadanie przez D. M. prawa jazdy nie stanowiło, chociażby pośredniej, przyczyny szkody. Co jednak najistotniejsze, nawet gdyby brak uprawnień kierowcy do prowadzenia pojazdów pozostawał w normalnym związku przyczynowym ze szkodą, dla przyjęcia przyczynienia się D. S. do zaistnienia szkody konieczne byłoby ustalenie, iż wymieniony o powyższej okoliczności wiedział lub przy dołożeniu należytej staranności mógł się dowiedzieć. Ciężar udowodnienia wspomnianej okoliczności spoczywał na stronie, która wywodziła z niej skutki prawne, czyli na powodzie (art. 6 k.c. w zw. z art. 232 zd. 1 k.p.c.). W ocenie sądu, inicjatywa dowodowa pozwanego ubezpieczyciela w tym zakresie okazała się niewystarczająca. Sam fakt istnienia pomiędzy D. S. a D. M. relacji koleżeńskich nie przesądza bowiem o tym, iż poszkodowany wiedział, że kierowca nie ma prawa jazdy zwłaszcza, iż w chwili wypadku D. M. miał 20 lat, a zatem osiągnął wiek umożliwiający uzyskanie uprawnień do prowadzenia pojazdów.

Zgłoszone przez powodów roszczenia o zadośćuczynienie za śmierć D. S. mają swą podstawę w art. 446 § 4 k.c. Stosownie do treści przytoczonego przepisu, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Zadośćuczynienie jest zatem formą rekompensaty pieniężnej z tytułu szkody niemajątkowej i obejmuje swym zakresem wszystkie cierpienia fizyczne i psychiczne, zarówno już doznane, jak i te które mogą powstać w przyszłości. Ma w swej istocie ułatwić przezwycięzenie ujemnych przeżyć związanych z utratą bliskiego członka rodziny. Jako, iż ludzkie cierpienie stanowi wartość niewymierną, bezpośrednie przełożenie krzywdy wywołanej śmiercią bliskiej osoby na pieniądze nie jest możliwe. Przyjmuje się, że wielkość zadośćuczynienia zależy od oceny całokształtu okoliczności sprawy, w tym rozmiaru doznanych cierpień, ich intensywności, trwałości czy nieodwracalnego charakteru. Przy ustalaniu rozmiaru cierpień i ujemnych doznań

psychicznych powinny być uwzględniane zobiektywizowane kryteria oceny (tak: wyrok SN z 26 sierpnia 2004 r., sygn. akt WA 18/04), jednakże w relacji do indywidualnych okoliczności danego przypadku. W przypadku zadośćuczynienia za śmierć bliskiego członka rodziny, na rozmiar cierpień pośrednio poszkodowanego zasadniczy wpływ ma jakość i zażyłość relacji ze zmarłym, bliskość pokrewieństwa oraz stopień wzajemnych powiązań życiowych pomiędzy wymienionymi osobami. Pomimo tego, że szkody niemajątkowej nie da się zmierzyć w kategoriach ekonomicznych, od osoby odpowiedzialnej za szkodę poszkodowany wskutek śmierci osoby najbliższej winien otrzymać sumę pieniężną, o tyle w danych okolicznościach odpowiednią, by mógł za jej pomocą zatrzeć lub złagodzić poczucie krzywdy i odzyskać równowagę psychiczną. Innymi słowy, przyjmuje się, że wysokość zadośćuczynienia powinna przedstawiać jakąś ekonomicznie odczuwalną wartość, choć nie może być nadmierna w stosunku do doznanej krzywdy i aktualnych stosunków majątkowych społeczeństwa (zob. wyroki SN z dnia 12 września 2002 r., sygn. akt IV CKN 1266/00 oraz z 6 czerwca 2003 r., sygn. akt IV CKN 213/01).

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy skłania do przekonania, iż cierpienia doznane przez M. S. (1) wskutek śmierci syna przybrały bardzo duży rozmiar. Niewątpliwie powódka była osobą, która najbardziej troszczyła się o sprawy D. S. – chodziła na wywiadówki, interesowała się jego żywotnymi aspiracjami, zależało jej, aby zmarły syn zrealizował swoje zamierzenia. W ocenie sądu, zażyłość więzi łączącej M. S. (1) z synem nie odbiegała od przeciętnych relacji matki z dzieckiem, ich stosunki były bardzo dobre pomimo rozbieżności co do wagi edukacji i konieczności realizowania przez D. S. obowiązku szkolnego. Powódka mogła liczyć na pomoc syna przy czynnościach związanych z prowadzeniem domu, w zakresie właściwym dla wieku dziecka D. S. stanowił dla matki pewnego rodzaju wyrękę i podporę. Wydaje się, że to właśnie charakter i jakość relacji zmarłego z matką przesądził o tym, iż M. S. (1) niezwykle silnie przeżyła śmierć syna, przechodząc tzw. żałobę powikłaną. Wskutek tragicznego zgonu D. S. u powódki powróciły zaburzenia depresyjne, które bezpośrednio przed wypadkiem w rezultacie podjętego leczenia znajdowały się w stanie daleko posuniętego regresu. Stan psychiczny i emocjonalny M. S. (1) uległ wówczas degradacji na tyle znaczącej, iż skutkowało ona trwałym uszczerbkiem na zdrowiu psychicznym powódki w wysokości 6 %, uzasadniającym kontynuowanie leczenia psychiatrycznego. W przekonaniu sądu, cierpienia powódki zostały spotęgowane także tym, iż śmierć D. S. nastąpiła w sposób tragiczny i nagły. Ponadto, fakt, iż D. S. nadal zamieszkiwał z rodzicami sprawił, że powódka w życiu codziennym częściej i intensywniej doświadczała poczucia pustki. Wszystkie powyższe okoliczności prowadzą do wniosku, iż stosownym zadośćuczynieniem, mogącym skompensować M. S. (1) cierpienia związane ze śmiercią syna, będzie kwota 90.000 zł. Jako, iż w toku postępowania likwidacyjnego pozwany ubezpieczyciel wypłacił powódce tytułem zadośćuczynienia kwotę 25.000 zł, na zasadzie art. 446 § 4 k.c. zasądzone od Towarzystwa (...) na rzecz M. S. (1) tytułem zadośćuczynienia kwotę 65.000 zł. Odsetki ustawowe od powyższej kwoty zostały zasądzone na podstawie art. 481 § 1 k.c. Termin początkowy naliczenia odsetek został zróżnicowany, ponieważ w toku postępowania likwidacyjnego M. S. (1) domagała się przyznania zadośćuczynienia jedynie w kwocie 50.000 zł, a zatem zasądzenie odsetek ustawowych od dnia wydania przez ubezpieczyciela decyzji o częściowej wypłacie zadośćuczynienia (13 sierpnia 2010 r.) możliwe było jedynie co do kwoty 25.000 zł (art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych). Odsetki ustawowe od pozostałej części przyznanego zadośćuczynienia (40.000 zł) zostały zasądzone od dnia następującego po dniu doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, czyli od dnia 31 lipca 2013 r. W pozostałym zakresie, zgłoszone przez M. S. (1) roszczenie o zadośćuczynienie podlegało oddaleniu jako wygórowane i niezajdujące oparcia w okolicznościach przedmiotowej sprawy.

Materiał dowodowy niniejszej sprawy pozwolił na ustalenie, iż zakres cierpień powoda G. S. wywołanych przez tragiczną śmierć syna był bardzo duży. O powyższym dobitnie świadczy stopień zaangażowania powoda w przeżywanie żałoby po D. S., przejawiające się w bardzo częstym odwiedzaniu jego grobu nie tylko bezpośrednio po śmierci dziecka, lecz także w chwili obecnej. W ocenie sądu, intensywność i długotrwałość przeżywanej żałoby stanowi miarodajny wyznacznik tego, iż G. S. łączyła ze zmarłym synem silna więź emocjonalna, co jest zrozumiałe ze względu na najbliższy z możliwych stopień pokrewieństwa wymienionych. W dacie śmierci D. S. mieszkał jeszcze z rodzicami, dlatego po stracie syna G. S. doświadczał silniejszego poczucia pustki i smutku. Jednocześnie jednak przeżywana przez powoda żałoba miała charakter typowy (niepowikłany), w świetle opinii biegłych psychologa i psychiatry nie wykroczyła poza występujące u większości ludzi reakcje związane z utratą osoby najbliższej. Pomimo tak tragicznego zdarzenia jakim niewątpliwie była niespodziewana śmierć syna, G. S. zdaje się w chwili obecnej godzić

z doznaną stratą, zaś rokowania co do stanu psychicznego powoda są pozytywne. Ogół przytoczonych okoliczności skłania do stwierdzenia, że odpowiednim zadośćuczynieniem, mogącym skompensować G. S. cierpienia związane ze śmiercią syna, będzie kwota 75.000 zł. W konsekwencji tego, iż w toku postępowania likwidacyjnego pozwany ubezpieczyciel wypłacił powodowi tytułem zadośćuczynienia kwotę 25.000 zł, na zasadzie art. 446 § 4 k.c. zasądzono od Towarzystwa (...) na rzecz G. S. tytułem zadośćuczynienia kwotę 50.000 zł. Odsetki ustawowe od powyżej kwoty zostały zasądzone na podstawie art. 481 § 1 k.c. Termin początkowy naliczenia odsetek został zróżnicowany, ponieważ w toku postępowania likwidacyjnego G. S. domagał się przyznania zadośćuczynienia jedynie w kwocie 50.000 zł, a zatem zasądzenie odsetek ustawowych od dnia wydania przez ubezpieczyciela decyzji o częściowej wypłacie zadośćuczynienia (13 sierpnia 2010 r.) możliwe było jedynie co do kwoty 25.000 zł (art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych). Odsetki ustawowe od pozostałej części przyznanego zadośćuczynienia (25.000 zł) zostały zasądzone od dnia następującego po dniu doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, czyli od dnia 31 lipca 2013 r. W pozostałym zakresie, zgłoszone przez G. S. roszczenie o zadośćuczynienie podlegało oddaleniu jako wygórowane i niezajdujące oparcia w okolicznościach przedmiotowej sprawy.

Ustalenia faktyczne niniejszej sprawy wskazują, iż pomiędzy zmarłym D. S. a jego siostrą E. S. występowała typowa więź, jak zakłada się pomiędzy rodzeństwem. Pomimo blisko dziesięcioletniej różnicy wieku, wymienieni często spędzali razem czas, interesowali się swoimi problemami. Zmarły D. S. okazjonalnie zabierał na spacer syna powódki M. R., chciał w miarę swoich możliwości pomagać siostrze w opiece nad dzieckiem. O bardzo dobrych stosunkach pomiędzy rodzeństwem świadczy także fakt, iż E. S. zdecydowała się powierzyć rolę matki chrzestnej swojego dziecka ówczesnej partnerce D. S.. Niespodziewana utrata brata spowodowała u powódki uzasadnione poczucie bólu, cierpienia i pustki. Reakcja żałoby E. S. miała jednak charakter typowy, niepowikłany, nieprzekładający się trwale na sposób funkcjonowania powódki w życiu codziennym. E. S. była w stanie poradzić sobie z zaistniałą sytuacją bez pomocy psychologa czy psychiatry, silnym bodźcem stymulującym powódkę do powrotu do normalnego życia była konieczność zapewnienia opieki synowi M. R. oraz wsparcia znajdujących się w żałobie rodziców. Wszystkie powyższe okoliczności prowadzą do wniosku, iż stosownym zadośćuczynieniem, mogącym skompensować E. S. cierpienia związane ze śmiercią brata, będzie kwota 30.000 zł. Jako, iż w toku postępowania likwidacyjnego pozwany ubezpieczyciel wypłacił powódce tytułem zadośćuczynienia kwotę 15.000 zł, na zasadzie art. 446 § 4 k.c. zasądzono od Towarzystwa (...) na rzecz E. S. tytułem zadośćuczynienia kwotę 65.000 zł. Odsetki ustawowe od powyżej kwoty zostały zasądzone na podstawie art. 481 § 1 k.c., zaś termin ich płatności określono zgodnie z żądaniem powódki od dnia 13 sierpnia 2010 r., tj. od dnia wydania przez ubezpieczyciela decyzji w przedmiocie wypłaty zadośćuczynienia, po upływie 30 dni od zgłoszenia szkody (art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych). W pozostałej części powództwo wytoczone przez E. S. podlegało oddaleniu jako wygórowane.

Zgodnie z ustaleniami poczynionymi w sprawie, również więź pomiędzy D. S. a powodem M. S. (2) nosiła cechy poprawnej relacji pomiędzy braćmi. Aż do dnia śmierci D. S., bracia zamieszkiwali w jednym gospodarstwie domowym, zmarły często zwracał się do powoda z prośbą o pomoc czy rozmowę. Na skutek tragicznej śmierci brata M. S. (2) odczuwa pustkę i smutek, usiłuje wytłumaczyć sobie zaistniałe zdarzenie, poszukuje winnych. Jednocześnie, żałoba przeżywana przez powoda miała charakter niepowikłany, typowy. Negatywne przeżycia psychiczne spowodowane śmiercią brata nie stanowiły bezpośredniej przyczyny powtórnego podjęcia przez M. S. (2) leczenia psychiatrycznego w zakładzie karnym, lecz jedynie nałożyły się na istniejące uprzednio u powoda problemy o charakterze zaburzeń depresyjnych mających wielorakie źródła, wynikających z ogółu sytuacji życiowej M. S. (2). Obecny stan psychiczny powoda nie uzasadnia kontynuowania przez niego leczenia psychiatrycznego, rokowania na przyszłość są pomyślne. Mając na uwadze wszystkie powyższe okoliczności trzeba stwierdzić, iż zadośćuczynieniem należycie kompensującym M. S. (2) krzywdę wywołaną śmiercią brata będzie kwota 30.000 zł. Wobec tego, iż w toku postępowania likwidacyjnego pozwany ubezpieczyciel wypłacił powodowi tytułem zadośćuczynienia kwotę 15.000 zł, na zasadzie art. 446 § 4 k.c. zasądzono od Towarzystwa (...) na rzecz M. S. (2) tytułem zadośćuczynienia kwotę 15.000 zł. Odsetki ustawowe od powyżej kwoty zostały zasądzone na podstawie art. 481 § 1 k.c., zaś termin ich płatności określono zgodnie z żądaniem powoda od dnia 13 sierpnia 2010 r., tj. od dnia wydania przez ubezpieczyciela decyzji w przedmiocie wypłaty zadośćuczynienia, po upływie 30 dni od zgłoszenia szkody (art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych). W pozostałej części powództwo wytoczone przez M. S. (2) podlegało oddaleniu jako wygórowane.

Roszczenie powódki M. S. (1) o odszkodowanie znajduje swą podstawę w treści art. 446 § 3 k.c. Zgodnie z przytoczonym przepisem, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli skutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej. Sąd orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela pogląd wyrażany przez współczesną judykaturę, iż w obecnym stanie prawnym, po wprowadzeniu z dniem 3 sierpnia 2008 r. § 4 do art. 446 k.c., pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., należy interpretować wąsko, tj. oceniać wyłącznie w aspekcie szkody materialnej. Celem odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. ma być zrekompensowanie rzeczywistego i znacznego pogorszenia sytuacji życiowej, a więc uszczerbku o charakterze majątkowym. Źródłem tego roszczenia nie mogą być natomiast przesłanki o charakterze niemajątkowym, gdyż te statuują roszczenie o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. (tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 25 lutego 2015 r. I ACa 1046/14). Co ważne, okoliczność zaistnienia szkody w postaci znacznego pogorszenia sytuacji życiowej powinna wykazać osoba, która z tego faktu wywodzi skutki prawne, czyli stroną powodową (art. 6 k.c., art. 232 zd. 1 k.p.c.).

W niniejszej sprawie powódka M. S. (1) nie sprostала ciężarowi wykazania, iż na skutek śmierci D. S. doznała znacznego, majątkowego pogorszenia sytuacji życiowej w wysokości dochodzonej pozwem. Jedyłą wymierną i udowodnioną szkodą majątkową, jaka w świetle materiału dowodowego wystąpiła u M. S. (1), była konieczność wydatkowania pieniędzy na lekarstwa przepisane przez lekarza psychiatrę w okresie od lutego 2010 r. do lipca 2012 r. włącznie. Wymaga podkreślenia, iż jedynie we wzmiankowanym okresie zły stan psychiczny powódki pozostawał w związku przyczynowym ze śmiercią D. S. (art. 361 § 1 k.c.). Wcześniej bowiem powódka zażywała leki psychotropowe z powodu zaburzeń depresyjnych wynikających z ogółu sytuacji rodzinnej i osobistej, natomiast pogorszenie stanu zdrowia M. S. (1) w lipcu 2012 r. wynikało wyłącznie z faktu kolejnego osadzenia starszego syna powódki w zakładzie karnym. Miesięczny koszt lekarstw zaleconych powódce wynosił 50-60 zł, a ze względu na to, iż zażywanie tych leków było uzasadnione także wcześniejszymi schorzeniami M. S. (1) sąd przyjął, iż w adekwatnym związku przyczynowym ze zgonem D. S. pozostawał zakup lekarstw za 50 zł miesięcznie przez okres 30 miesięcy. Z powyższych względów, tytułem odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej powódki wskutek śmierci D. S. na podstawie art. 446 § 3 k.c. zasądzono od pozwanego Towarzystwa (...) na rzecz M. S. (1) kwotę 1.500 zł, z ustawowymi odsetkami naliczonymi od dnia 13 sierpnia 2010 r. (art. 481 § 1 k.c., art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych).

W pozostałej części roszczenie odszkodowawcze powódki podlegało oddaleniu jako nieudowodnione. Powódka nie wykazała, aby w procesie leczenia zaburzeń depresyjnych korzystała ze odpłatnych świadczeń medycznych, a wręcz przeciwnie – zgromadzone w sprawie dowody świadczą o tym, iż M. S. (1) leczyła się w podmiotach świadczących usługi w ramach NFZ, jak choćby (...) w Z.. Co jednak istotniejsze, powódka nie udowodniła, iż na skutek śmierci najmłodszego syna doznała znacznego pogorszenia sytuacji życiowej w postaci utraconych korzyści. Świadczone przez D. S. pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego nie przekraczała wymiaru zwyczajowo przyjętego dla młodzieży w jego wieku. Przedstawione przez powódkę perspektywy rozwoju zawodowego zmarłego, umożliwiające mu zarobkowanie i świadczenie finansowej pomocy rodzicom, jawią się jako co najmniej wątpliwe. Sąd orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela wyrażony w judykaturze pogląd, iż prognozowanie do co rozmiaru pomocy finansowej, na którą mogła liczyć matka nastoletniego dziecka zmarłego w wypadku drogowym, powinno uwzględniać dotychczasowe osiągnięcia, warunki i tryb życia zmarłego (tak: wyrok Sądu Najwyższego z 28 lipca 2005 r. sygn. akt V CK 35/05). W tym kontekście wymaga wskazania, iż D. S. notorycznie uchylał się od obowiązku szkolnego, nie wyrażał woli dalszej nauki, posiadał dwuletnie opóźnienie dydaktyczne w realizacji programu już na etapie drugiej klasy gimnazjum. W chwili wypadku D. S. znajdował się w stanie po użyciu amfetaminy, a zatem musiał uprzednio powyższy narkotyk zażyć. Realia rynku pracy wskazują na to, iż osoba bez wykształcenia choćby zawodowego oraz zażywająca niedozwolone środki psychoaktywne, miałaby problemy ze znalezieniem takiego zatrudnienia, które pozwalałoby nie tylko na godziwe utrzymanie własne, lecz umożliwiałoby nadto świadczenie pomocy finansowej innym osobom. Twierdzenia powódki, iż w przyszłości D. S. zamierzał zostać mechanikiem samochodowym bądź kierowcą nie zostały poparte konkretnymi przykładami starań zmarłego o uzyskanie umiejętności pozwalających na wykonywanie powyższych zawodów. Aby bowiem uzyskać kwalifikacje mechanika samochodowego należy wpięrw ukończyć co najmniej szkołę zawodową, a przedtem gimnazjum. Postawa D. S. polegająca na rażącym lekceważeniu edukacji w gimnazjum wskazuje, iż zmarły nie zamierzał kontynuować kształcenia w jakimkolwiek kierunku. Ogólnikowe

wywody, iż syn powódki „interesował się samochodami”, ze względu na brak dostatecznej inicjatywy dowodowej M. S. (1), trudno przełożyć na konkretne korzyści, jakie jego rodzina miałaby uzyskać z tego tytułu.

Śmierć D. S. nie pociągnęła za sobą również pogorszenia sytuacji materialnej M. S. (1). Wymaga podkreślenia, iż powódka zaciągała pożyczki gotówkowe na długo przed zgonem syna, a to co najmniej od roku 2004. Jako, iż M. S. (1) nie wskazała na jakie konkretne cele wydatkowała uzyskane wówczas środki pieniężne należało przyjąć, iż zostały one wydane na bieżącą konsumpcję. Trudno więc upatrywać związku przyczynowego między śmiercią syna a pogorszeniem się sytuacji majątkowej powódki. Faktem jest, iż tragiczna śmierć D. S. wywołała u powódki reakcję żałoby na tyle silną, iż M. S. (1) stała się osobą częściowo niezdolną do pracy, przechodząc w konsekwencji na rentę. Jednakże, konieczność rezygnacji z pracy zawodowej nie wpłynęła negatywnie na dochody osiągane przez M. S. (1). W roku 2009 (rok przed śmiercią syna) powódka uzyskała bowiem całkowity dochód w wysokości 8.883,26 zł, zaś w roku 2011 (rok po zgonie D. S.) z tytułu samej renty M. S. (1) uzyskała dochód w wysokości 10.312,20 zł. Należy także wskazać, iż choroba psychiczna w postaci depresji nie pozbawiła powódki możliwości zarobkowania, albowiem zgodnie z orzeczeniem lekarskim M. S. (1) może podjąć zatrudnienie w warunkach pracy chronionej.

Wszystkie opisane wcześniej okoliczności skutkowały oddaleniem powództwa M. S. (1) o odszkodowanie z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej z powodu śmierci D. S. ponad kwotę 1.500 zł wydatkowaną na leki przez powódkę w okresie od lutego 2010 r. do lipca 2012 r.

Uwagi dotyczące przyczyn nieuwzględnienia roszczenia M. S. (1) o odszkodowanie za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej zachowują pełną aktualność również w odniesieniu do analogicznego roszczenia zgłoszonego przez powoda G. S.. Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dał podstaw do uznania, iż w związku z przyszłym usamodzielnieniem się D. S. jego ojciec mógł liczyć na uzyskiwanie korzyści finansowych, o czym przesądził brak dbałości zmarłego o zdobycie wykształcenia. Powód mija się również z prawdą twierdząc, iż w rezultacie tragicznej śmierci syna zmuszony był zrezygnować z pracy, albowiem G. S. już od 2008 r. był zarejestrowany jako bezrobotny bez prawa do zasiłku. Śmierć syna nie spowodowała zatem konieczności porzucenia pracy przez powoda, doprowadzając w konsekwencji do zaciągnięcia przez G. S. długów pieniężnych dla uzyskania środków na niezbędne utrzymanie. Wymaga podkreślenia, że największy z długów powoda, opiewający na kwotę 10.833,86 zł, powstał jeszcze przed wypadkiem D. S..

Na uwzględnienie nie zasługiwało także zgłoszone przez G. S. roszczenie odszkodowawcze z tytułu kosztów postawienia nagrobka zmarłemu D. S.. W myśl art. 446 § 1 k.c., jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł. Jednocześnie, w świetle ugruntowanego poglądu doktryny i judykatury przyjmuje się powszechnie, iż koszty pogrzebu podlegające zwrotowi obejmują wyłącznie wydatki odpowiadające zwyczajom panującym w środowisku, do którego zmarły należał. Do wydatków tych zalicza się koszty przewiezienia zwłok do miejsca ich pochowania, nabycia i urządzenia grobu, wystawienia nagrobka odpowiadającego zwyczajom środowiska. Pojęcie "zwyczaje przyjęte w danym środowisku" należy rozumieć jako zwykle ponoszone wśród określonego kręgu podmiotów koszty związane z pochowaniem zmarłego, w tym koszty postawienia nagrobka. Ustalając zwyczaje panujące w danym środowisku należy kierować się kryteriami obiektywnymi, oczywiście odniesionymi do pewnego kręgu podmiotów. Należy zatem zaaprobować pogląd, iż przy kosztach postawienia nagrobka trzeba brać pod uwagę ceny nagrobków przeciętnych, jakie osoby z danego środowiska zwyczajowo stawiają osobom zmarłym. Dlatego też nie można utożsamiać określenia "zwyczaje przyjęte w danym środowisku" z rzeczywistymi kosztami poniesionymi przez konkretną osobę w konkretnym przypadku nawet wówczas, gdy koszty te byłyby wyższe od przeciętnych z uwagi na materiał lub wystrój nagrobka (tak: G. Bieniek Komentarz do art. 446 k.c. w J. Gudowski (red.) Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania cz. 1 Warszawa 2013 str. 777 teza 4.; wyroki Sądu Najwyższego z 9 marca 2007 r. V CSK 459/06, z 6 stycznia 1982 r. II CR 556/81, z 22 stycznia 1981 r. II CR 600/80).

Z przeprowadzonej w sprawie opinii biegłego z zakresu wyceny ruchomości wynika, że na terenie aglomeracji (...) średni koszt wystawienia nagrobka z granitu K. G. wynosi 7.350 zł, zaś cena maksymalna takiego nagrobka oscyluje w granicach 9.400 zł. Co ważne, powyższa cena prócz samego nagrobka zawiera w sobie koszt wykonania tablicy,

naniesienia na nią liter i motywów religijnych, transport. Taki nagrobek wykonany jest z dobrej jakości granitu, mieszczącego się w kategorii produktów tego rodzaju w klasie średniej wyższej. Można zatem przyjąć, iż powyższy nagrobek stanowi co najmniej przeciętny produkt tego rodzaju wybierany przez osoby osiągające dochody wynoszące medianę zarobków w Polsce, czyli około 2.180 zł netto. Skoro zatem w środowisku ludzi przeciętnie zamożnych wydatek na dobrej jakości nagrobek wraz z niezbędnymi elementami dodatkowymi mógł zamknąć się w kwocie 7.350 zł, to osoba, która poniosła koszty wystawienia nagrobka może domagać odszkodowania na zasadzie art. 446 § 1 k.c. jedynie w powyższych granicach.

W niniejszej sprawie, G. S. wydatkował na nagrobek dla D. S. kwotę 42.700 zł. Wystawiony nagrobek zawierał szereg elementów dodatkowych, które znacznie zawyżyły jego koszt, takich jak posąg anioła (18.000 zł) czy ławeczka z czarnego granitu. W porównaniu do przeciętnego kosztu dobrej jakości pomnika, wydatek na nagrobek wystawiony D. S. był niemalże sześciokrotnie większy. Urządzenie przez G. S. tego rodzaju pomnika w sposób oczywisty przekraczało miarę przeciętną, wynikającą ze średniej zamożności społeczeństwa. Postawienie tak kosztownego nagrobka z pewnością przekraczało także możliwości majątkowe rodziny zmarłego. W chwili wykonania pomnika G. S. był osobą trwale bezrobotną bez prawa do zasiłku, M. S. (1) nie pracowała zarobkowo z powodu choroby, zaś M. S. (2) pomiędzy okresami osadzenia w zakładzie karnym utrzymywał się z prac dorywczych. Krewni zmarłego nie osiągnęli zatem wówczas dochodów wystarczających na pokrycie choćby bieżących potrzeb życiowych. Zestawiając sytuację majątkową rodziny D. S. z kosztem postawionego nagrobka należy dojść więc do przekonania, iż poczyniony wydatek charakteryzował się nieuzasadnionym rozmachem i zbytkownością. Co więcej, nawet dla rodziny przeciętnie sytuowanej wydatek na nagrobek w wysokości 42.700 zł stanowiłby ekwiwalent 19,5 miesięcznych pensji. Powyższe porównanie dobitnie dowodzi faktu, iż koszt pomnika nagrobnego postawionego D. S. w sposób rażący przekracza nie tylko miarę wynikającą ze skądinąd niewielkiej zasobności osób ze środowiska zmarłego, lecz także wielokrotnie przenosi przeciętny wydatek czyniony na ten cel przez osoby średnio zamożne.

Bliscy zmarłego D. S., uzyskawszy od ubezpieczyciela środki pieniężne tytułem zadośćuczynienia, mieli pełne moralne prawo wydatkować je na wystawny nagrobek dla syna, aby w ten sposób upamiętnić swego krewnego oraz częściowo załagodzić własne negatywne przeżycia psychiczne. Rzecz jednak w tym, że powyższy wydatek podlega kompensacie li tylko do wysokości średnich cen dobrej jakości nagrobka stawianego zmarłym w danym środowisku. Wynikający z art. 446 § 1 k.c. obowiązek odszkodowawczy pozwanego ubezpieczyciela do zwrotu kosztów nagrobka ogranicza się więc zatem do powyższej wartości, czyli do kwoty 7.350 zł. W toku postępowania likwidacyjnego pozwane Towarzystwo (...) wypłaciło G. S. z tytułu kosztów nagrobka odszkodowanie w wysokości 10.000 zł i w przekonaniu sądu powyższe świadczenie wyczerpało uzasadnione w przepisach prawa roszczenie powoda z tego tytułu.

Ogół przedstawionych powyżej okoliczności skutkowało oddaleniem powództwa G. S. zarówno w zakresie żądania zasądzenia odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej (art. 446 § 3 k.c.), jak i odszkodowania z tytułu kosztów nagrobka postawionego na grobie D. S. (art. 446 § 1 k.c.).

Rozstrzygając w przedmiocie kosztów procesu, sąd w odniesieniu do każdego z powodów zastosował dyspozycję art. 102 k.p.c. i odstąpił od obciążenia ich kosztami procesu. Tego rodzaju orzeczenie było motywowane trudną sytuacją życiową, w jakiej znalazł się każdy z powodów: M. S. (1) utrzymuje się wyłącznie z niskiej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, G. S. pozostaje trwale bezrobotny, okazjonalnie podejmując się prac dorywczych, E. S. samotnie wychowuje małe dziecko, zaś M. S. (2) z uwagi na długotrwałą izolację penitencjarną nie posiada stałych dochodów ani zgromadzonego majątku.

Kierując się względami analogicznymi do powyższych, na zasadzie art. 113 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w zw. z art. 83 ust. 2 u.k.s.c. sąd odstąpił od obciążenia powodów M. S. (1), G. S., E. S. i M. S. (2) nieuiszczonymi kosztami sądowymi od oddalonych części wytoczonych powództw.

Powodowie wystąpili przeciwko pozwanemu o zapłatę łącznej kwoty 494.700 zł, natomiast na ich rzecz zostały zasądzone należności w łącznej kwocie 146.500 zł, co skutkuje przyjęciem iż pozwane Towarzystwo (...) przegrało proces w około 30 procentach. Nieuiszczone koszty sądowe powstałe tytułem wydatków na opinie biegłych opiekują

na kwotę 2860,07 zł. Konsekwentnie, na podstawie art. 113 ust. 1 u.k.s.c. w zw. z art. 83 ust. 2 u.k.s.c. przyznano od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 858 zł tytułem częściowego zwrotu nieuiszczonych kosztów sądowych.